

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 31. januarija 1872.

O b s e g: Darila za pridelani sir. — O zadevah živinske soli. — Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik ali ne? (Dalje.) — Zaupnica Hohenwartu. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Darila za pridelani sir.

Da bi naprava zdruŹeb mlekarских po naših planinah se pospešila, razpisuje c. k. ministerstvo kmetijstva v ta namen več daril v denarji, namreĉ:

Dve darili po 600 gold. in pa zlate svetinje za sirarske druŹbe, ki na dan najmanj 400 bokalov mleka predelajo v tolsti sir; ako več takih se poganja za darilo, razsodi dobrota izdelanega sira.

Tri darila po 300 gold. za sirarnice, ki vsirijo ali po manj ko 400 bokalov na dan, ali pa le na pol tolsti sir napravljajo, zraven pa tudi najbolji sir in najveĉ sira naredijo.

Za omenjena darila se smejo oglasiti vse po avstrijskih planinah Źe obstojeĉe mlekarские druŹbe, pa tudi take, ktere se saj z mesecem julijem (malim srpanom) letošnjega leta ustanovijo.

Dotiĉne prošnje naj se vsaj do 15. oktobra letošnjega leta predloŹijo ministerstvu za kmetijstvo ali po deŹelni vladi ali po kmetijski druŹbi.

Vsaka taka zdruŹba mora vsaj 10 druŹbenikov šteti.

V prošnji naj natanĉno in vestno odgovoré na ta vprašanja:

1. Kako dolgo Źe obstoji zdruŹba, in kdo jo je ustanovil?
2. Koliko druŹbenikov šteje sedaj?
3. V ktere občine spadajo druŹbeniki po njih posestvu?
4. Koliko molzne Źivine imajo?
5. Ali samo mleko predelujejo skupno ali pa tudi pašnike v druŹbi vŹivajo?
6. Kako se glasi druŹbina pogodba. (PriloŹi naj se en prepis pogodbe ali pa druŹbine postave.)
7. Ali se mlekarji v lastnem ali v najetem stanovališču, kako je stanovališĉe vredjeno?
8. Kolikošno plaĉilo dobiva sirar in njegovi pomagaĉi?
9. Koliko mleka se na dan in koliko sploh pridelava?

Tudi „Novice“ se po vsem skladajo s tem, kar „Gosp. List“ o osnovanji tako imenovanih mlekarских zdruŹeb, kterih v naših krajih dozda j še nimamo, piše tako le: Gospodarji! zdruŹite se in ustanovite take sirarne druŹbe, kakor jih Źeli vlada in kakoršne ustanoviti vam razmere vašega kraja dopuščajo. Saj znate, da v zedinjenji je prava moĉ, pravi napredek. Podajte si prijazno roko in pomagajte si, da tudi za vas nastopijo boljši ĉasi. Povzdignite najpo-

glavitniši oddelek svojega gospodarstva, to je, Źivinorejo; to pa gotovo doseŹete, ĉe boste mogli pridelke Źivinorejske, to je, mleko, dobro prodati. To zdatno doseĉi, pa je dobro sredstvo zdruŹenja; to je, da Vas več skupaj mleko izdeluje v maslo in sir. Ker take naprave veliko stanejo in ker je teŹavno malo mleka v sir narejati, ravno tako pa tudi potem prodati, zato je potrebno, da se zdruŹite.

Zvedeni in skušeni moŹje naj temeljito preišĉejo planinska zemljišĉa, naj pogledajo gospodarstvene razmere in njih naravne pogoje, naj se dobro seznani jo z lastnostmi planinskih tal. Potem pa je potrebno ustanovljenje zdruŹeb za skupno vŹivanje pašnikov, skupno predelovanje mleka, ravno tako za nakupovanje izvrstnih juncev za plemo, vsaj vsakdo zna, koliko je na dobrem juncu leŹeĉe in koliko se je do zdaj o tem Źe storilo. Naj planinci skušajo posnemati izgledno ravnanje Švicarske deŹele, ktera ima mnogo takih izvrstnih mlekarnic. Zato dragi planinci, hajd na koristno delo, in izid je gotov!

O zadevah živinske soli.

„Novice“ so unidan iz odbora druŹbe kmetijske kranjske povedale, da ministerstvo kmetijsko si nekako prizadeva za to, da bi se cena Źivinske soli zniŹala; al ono hoĉe dejanskih dokazov po številkah, da je Źivinoreja res na slabem, kar se več ne prodaja Źivinska sol, to je, od leta 1868. DruŹba kmetijska je dr. Jan. Bleiweis-u dala nalog, naj on izdela poroĉilo na ministersko vprašanje. To se je tudi zgodilo. 13. dne t. m. je šlo obširno poroĉilo ministerstvu na Dunaj. Gospodarjem našim utegne zanimivo biti, kaj je poroĉala druŹba; zato naj iz tega pisma jim naznanimo glavne toĉke.

Poroĉilo to se zaĉenja s tem, da pravi, da je zelo teŹko, po številkah dokazati, za koliko je Źivinoreja nazaj šla, kar se več ne prodaja Źivinska sol, vendar bilo bi mogoĉe to dokazati takim deŹelam, kjer se je pred l. 1868. Źivinska sol tako lahko dobivala, kakor kuhinjska in so jo tedaj gospodarji lahko kupovali in Źivini svoji dajali. Al tako sreĉna ni bila kranjska deŹela nikoli.

Źe leta 1849. v zboru kmetijskem, ki ga je tedanje ministerstvo klicalo na Dunaj v posvet in v katerem zboru so tudi zastopniki kranjske deŹele bili (Trpinc, Bleiweis, Orel, Vovk in Ulrich); se je povdarjala silna potreba, naj bi v vseh deŹelah avstrijskih, ne pa samo v Tirolih, Vorarlbergu, na Koroškem in še nekterih druŹih, se prodajala Źivinska sol, Źivini neobhodno potrebna. Al to se Źalibog ni zgodilo.

Ker pa so naši gospodarji na družbo kmetijsko od leta do leta bolj pritiskali, naj jim oskrbi živinsko sol, ni si vedela pomagati drugač kakor tako, da je na svoje stroške, ker leta 1851. še ni bilo živinske soli dobiti v Trstu, si naročila iz Hallein-a v gornji Avstriji enkrat 50, drugikrat 100 centov. Al cena te soli z vožnino vred čez Belak je bila tako visoka (cent je stal na 5 gold. 36 kr.), da le premožni gospodarji so mogli seči po njej.

Zato pa je družba kmetijska spet začela nadlegovati ministerstvo, naj po pravilu enakopravnosti ne odteguje nekterim deželam tega, kar imajo druge dežele, in povsod napravi solarnice za zalogo živinske soli kakor kuhinjske.

Na to je 15. julija l. 1851. ministerstvo kmetijstva vprašalo družbo kmetijsko: ali ne bi hotela prevzeti zalogo živinski soli, če bi jej ministerstvo dalo potrebni kredit za to. Brž 23. dne istega meseca je odgovorila kmetijska družba ministerstvu, da prav rada prevzame solno zalogo za kranjsko deželo, — al tudi to se ni zgodilo.

Iz vsega tega — pravi poročilo — sl. ministerstvo samo vidi, da kranjska dežela ni bila še nikoli tako srečna, cesarsko zalogo živinske soli imeti, in da po takem naši gospodarji, ki so le po ovinkih dobivali živinsko sol, če si jo je kak trgovec v Ljubljani naročil, ali če jo je kdo iz Trsta dobil, poredoma niso soli dajali živini, ampak dajal jo le ta ali uni, kdor je zmožel višo ceno.

V takih žalostnih razmerah se tedaj na Kranjskem ne more vprašanje staviti: za koliko je živinoreja pri nas od leta 1869. nazaj šla, kar se ne prodaja več živinska sol? ampak vprašanje se mora glasiti tako-le: zakaj se živinoreja na Kranjskem ni povzdignila v zadnjih letih?

Da pa se živinoreja na Kranjskem, čeravno ste jej gorenska in dolenska stran ugodni, v poslednjih letih ni pomnožila, kaže primera števila živine leta 1869. z letom 1857., ko se je predzadnjikrat štela. Poglejmo to statistiko, po kateri so našli:

Leta 1869:	leta 1857:
kónj 19.365	20.753
goved 189.490	189.063
ovác 85.161	82.068
kóz 16.555	23.852
prešičev 63.385	94.689

Te številke *) pričajo očitno, da od leta 1857. do 1869. se živinoreja na Kranjskem ni pomaknila nikjer zdatno naprej, svinjereja pa se posebno pomaknila nazaj. Ne, da bi ta nazadek pripisovali samo temu, da živina soli ne dobiva, ker vemo, da še drugi vzroki so, ki tlačijo naše kmetijsko gospodarstvo, in to so posebno silni zemljiški davki; al tajiti se vendar nikakor ne more, da pomanjkanje soli zelo zadržuje napredek živine; kajti sol pomaga želodcu, da vse, kar koli je tečnega v klaji, potegne iz klaje in pelje v kri, da iz nje postaja mesó, loj itd. Z veliko večim dobičkom se tedaj pita živina, ki sol dobiva; slaba krma se nareja lože prebavljiva in neškodljiva, in sto- in stokrat bi se ubranile živinske kuge (vrančni prisad itd.), za katerimi pocepa pri nas vsako leto mnogo živine.

Če zdaj še primerimo število ljudstva na Kranjskem od leta 1857., ko ga je bilo 451.941, s tem, ki so ga našli leta 1869. na 463.273, in če vidimo, da imamo 31.000 prešičev manj od leta 1857., svinjsko mesó in pa špeh sta veliko večji živež kmečkemu

*) Statistični taki popisi sicer večidel niso resnični; al kakor niso bili leta 1869., tako tudi niso bili leta 1857., — primera vendar le ostane.

ljudstvu kakor goveje mesó in maslo, tedaj vidimo, na koliko škodo živežu je manjše število prešičev.

Naj tedaj vlada vse te okoliščine temeljito prevdari in spoznati mora živo potrebo, da se zniža cena živinski pa tudi kuhinjski soli, ktere pridelamo v našem cesarstvu na milijone centov. Če tujim državam prodaja sol veliko cenejše kakor domačim ljudem, naj sprevidi, da je to velika krivica; naj pa tudi prevdari to, da druge države delajo sol veliko cenejše kakor se dela pri nas v Avstriji. Glavna stvar pa je to, da vlada izpusti samoprodajo (monopol) iz svojih rok, in videla bode, da državni dohodki ne bodo škodo trpeli, ako bode sol prodajal kdor bode hotel, in na porabo soli kuhinjske, živinske, obrtnijske in gnojne vpelje primeren davek.

Šolske stvari.

Ali naj bi bil učitelj tudi za naprej orglavec in cerkovnik, ali ne?

(Dalje.)

Da se ustanovi dobro petje, treba je skrbeti za dobro izurjene pevce in pevke. Ti pa se morajo učiti od mladih nog, najboljše že v šoli. Tukaj velja pregovor: kar se Anže ni navadil, tudi Janez ne bode znal. Natančen sluh, dober čut mere (takta), kakor tudi splošna izurjenost glasbena dobí se le sčasoma po dobrih vodilih kakor gladek potez pri pisanji. Kakor je za vsak uk mladost bolj pripravna kakor odrasel človek, tako tudi za petje; pri tem je pa tudi prevdarjati, da ima mladina več časa kot odrasli in da ti ne strpé temeljitega poduka, velikrat pa tudi zgubé glas, predno se naučé dobro peti. Ako se mladina vadi polagoma po učeniških stopinjah glasbe, jej to ne prizadeva nikakoršnega truda, ker po stopinjah prirašča jej tudi moč pevskih organov in učeniška zmožnost, da! celó k zdravju jej je to, ker se jej pljuča vedno bolj širijo in utrjujejo. Pri odraslih godí se rado nasprotno: pevci ali pevke ne privajeni petja, večidel častizeljni, napenjajo svoj um in za to nevtrjena pljuča čez naravne moči, se utrudijo, zato pa se odškodujejo potem s pijačami in se tako mnogokrat končajo. Tako pride najlepša človeška zmožnost v slabo imé in nikdor se ne zmeni, da bi jo pospeševal, temveč odvraca se le mladina od tega nauka, češ, da ne zbolí ali ne postane pijana. Prijatelj! od najčistejše vode lahko zbolíš, ako je ne piješ po pameti.

Pa čemu je tega treba? prašajo nekteri. Res, zato, da bi človek živel, glasba ni potrebna; morebiti pa da pridejo dečki, kateri zdaj letajo po ulicah včasih od jutra do večera brez vsega opraviila, v take okoliščine, da bi jim bila glasbena izurnost potrebna ali vsaj koristna. Gotovo pa je, da ona sladí življenje vsakemu, ter ga tolaži v žalosti in razveseljuje v veselji in mu zbuja blaga čutja. Pri vseh omikanih narodih imela je glasbena izurnost veliko veljavo. Likurg priporočal je glasbo Lacedemoncem v ostrih postavah. Pitagora imel je sledeči napis nad vratmi svoje učilnice: „Daleč od tod bodi nesveti, nikdor naj ne stopa tū sem, kdor je neveden v lepoglasji, tujec blage glasbe“. Sokrates učil se je na stare dni sopet na „lauto“. Themistokles ni hotel pri neki slovesnosti brenkati na liro, in očitalo se mu je, da ni imel dobre izreje. Svetoznani Shakspeare pravi: „Mož, ki nima glasbe v duši (v srcu), ktere ga ne gane lepoglasje, duhti po izdajalstvu, želi na rop; njegovo dušno djanje je temno ko noč“ itd.